

Grafheuvels

Als je vraagt naar de kenmerken van het nationaal landschap Drentsche A, worden meestal de beken en beekdalen met hun orchideeënrijke graslanden en het gave cultuurlandschap genoemd. Daar is niks mis mee, maar de rijke archeologische waarde blijft onderbelicht. Desgevraagd worden hunebedden genoemd, maar grafheuvels niet. Toch telt het gebied van het nationaal landschap zo'n 150 - 180 grafheuvels (tumuli). Groepen tumuli liggen op de Kampsheide, Tumulibos, Balloërveld, omgeving Oudemolen en het Kniphorstbos met de Anloërstrubben.

Grafheuvels zijn begraafplaatsen die in de prehistorie meer dan duizend jaar in gebruik zijn geweest. Het zijn ronde opgeworpen heuvels van enkele meters tot 25 meter doorsnee. Ze zijn niet hoog maar wel herkenbaar als heuvel. Grafheuvels bestaan uit zand en heideplaggen. Men onderscheidt diverse typen, afhankelijk van de wijze waarop de stoffelijke resten werden begraven of gecremeerd. Brandheuvels zijn grafheuvels die boven een crematieplaats zijn opgeworpen. De tientallen grafheuvels in het Tumulibos en Kampsheide zijn brandheuvels, daterend uit de IJzertijd. Sommige grafheuvels zijn tijdens hun bestaan ook opgehoogd en uitgebreid voor nieuwe bijzettingen.

Grafheuvels, en vooral brandheuvels, hebben een directe relatie met onze historische dorpen. Hunebedden, urnenvelden en grafheuvels liggen niet toevallig bij elkaar in de buurt en langs oeroude doorgaande wegen. Ze hebben ook een territoriale functie.

Diverse grafheuvels kennen vanaf de middeleeuwen een vorm van hergebruik. Er zijn in Drenthe vijf officiële Galgenbergen bekend, waar op belangrijke grafheuvels de galg geplaatst werd. De Galgenberg tussen Anloo en Schipborg diende ook als grensmarkering.

Door ontginning en vernieling zijn tientallen grafheuvels verdwenen. Voorbeelden van misbruik zijn onder andere militaire graverij voor een uitkijkpost op de heide en het zitbankje dat een schaapherder ooit in de heuvel had gegraven.

Ik werd zelf een keer met m'n neus op de feiten gedrukt tijdens een veldexcursie met studenten natuur-, bos- en landmanagement van het International Agricultural Centre van de Landbouwuniversiteit Wageningen. Mijn introductiepraatje hield ik staande boven op een grafheuvel. Toen ik mijn Aziatische en Afrikaanse gasten vroeg wat naderbij te komen, kwamen ze niet. Bij de nabespreking, kreeg ik keurig in bedekte termen te horen dat ik maar weinig respect betoonde voor mijn voorvaderen. Hun culturen hebben meer eerbied voor oude gronden en begraafplaatsen dan de onze. Een grafheuvel is méér dan een bergje zand met plaggen.

Jan Tuttel